

ment; the environmental dimension of sustainable development calls for preserving the stability of the biosphere as a system; a prerequisite to sustainable development is a socio-economic stabilization; all countries have the right to apply their own concept of sustainable development.

The attention that the concept of sustainable development produced when all the signs of a potential global catastrophe and the end of mankind have become a reality. It produced no antidote or as a vehicle to overcome local problems, but as a universal system to overcome global catastrophe. Since the latter is based on environmental factors, it is obvious, we should have to talk about sustainable environmental development.

This concept again become the focus of politicians in the new world under the auspices of the UN Summit which took place in autumn 2002 in Johannesburg, where they were adopted new regulations, including «Johannesburg Declaration on Sustainable Development.» However, you must note that the focus of the summit participants are, again, not the actual environmental problem, namely the concept of sustainable development where environmental conservation is only a part, along with economic and social development. It turns out that ekopolitychni objectives are limited purposes «control nature» in question actually looking natural resources.

This view nowadays certainly outdated and unable to solve global environmental problems, because it had no value aspect of nature itself, transmits static and not dynamic development of society and nature. Himself development of society should be subject to the preservation of nature and to ensure sustainable environmental development of each country must develop its own strategy of behavior.

Key words: ecology, ecological crisis, sustainable development, avoid updating the environment, economic growth.

УДК 329.1

А. І. КУРАС

ПОГЛЯДИ НА ПОЛІТИКУ БЕЗПЕКИ У ПРОГРАМАХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ НА ВИБОРАХ 2012 РОКУ

Охарактеризовано програми політичних партій України у сфері національної безпеки, які взяли участь у виборах до Верховної Ради України 28 жовтня 2012 р. Показано, що практично усі партії приділяли увагу необхідності забезпечення національної безпеки України в своїх виборчих програмах. Доведено,

© КУРАС Артем Іванович — кандидат політичних наук, молодший науковий співробітник відділу теоретичних та прикладних проблем політології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ІПЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України

що саме на цих виборах було більше приділено уваги питанню національної безпеки, аніж це було на усіх попередніх виборах. Автор припускає думку, що це було пов'язано із значними геополітичними змінами, які відбувалися на той час, а також подіями «арабської весни», які продемонстрували негативні наслідки для національної безпеки країн, в яких відбулися кольорові революції.

Ключові слова: вибори, політична партія, національна безпека.

Курас А. И. Взгляды на политическую безопасность в программах политических партий на выборах 2012 года

Охарактеризованы программы политических партий Украины в сфере национальной безопасности, которые принимали участие в выборах в Верховную Раду Украины 28 октября 2012 года. Показано, что практически все партии уделяли внимание необходимости обеспечения национальной безопасности Украины в своих избирательных программах. Доказано, что именно на этих выборах было больше всего уделено внимания вопросам национальной безопасности, нежели это было на всех предыдущих выборах. Автор полагает, что это было связано с серьезными геополитическими изменениями, которые происходили в то время, а также с событиями «арабской весны», которые продемонстрировали негативные последствия относительно национальной безопасности государств, в которых произошли цветные революции.

Ключевые слова: выборы, политическая партия, национальная безопасность.

Kuras Artem. The views of political parties at the security policy at the 2012 elections

The programs of political parties of Ukraine in the sphere of security are characterized in the article, that participated in the election campaign to Verchovna Rada in 2012. It was shown that practically all the parties paid attention to the necessity of strengthening national security of Ukraine in their election programs. It was proved that at these elections it was paid much more attention to the national security than at the previous ones. The author believes that it was connected with great geopolitical changes that were happening at that time and also by the Arab spring events that showed what negative consequences could happen in the country that live through the color revolution.

Key words: national security, elections, political parties.

Вибори 2012 р. до Верховної Ради України продемонстрували значене зацікавлення політичними партіями проблемою національної безпеки. Сучасні політологи небезпідставно стверджують, що безпекова тематика є однією з провідних у програмних документах більшості політичних партій України, що може опосередковано свідчити про підвищення ролі політичних партій у виробленні державної безпекової політики¹. Посилення уваги політичних партій до

безпекової проблематики сприяє формуванню в Україні громадянського суспільства, подоланню державної монополії на теоретичні розробки у сфері безпеки, диверсифікації поглядів та підходів до цієї проблематики, а також певним чином послуговує незалежній експертній оцінці політики національної безпеки, виробленню альтернативних концепцій і програм². Аналіз програмних документів політичних партій у сфері національної безпеки, що взяли участь у виборчій кампанії 2012 р. — основна мета даної розвідки.

У сучасній українській науці, зважаючи на обмежені часові рамки, досліджувана проблема, закономірно, ще не стала предметом детального розвитку політологів, істориків та правників. Натомість низка ґрунтовних праць присвячена проблемі виробленню державної політики у сфері національної безпеки. У працях І. Бінька, В. Горбуліна, М. Дмитренка, В. Кременя, В. Крисаченка, А. Кузьменка, В. Ліпкана, Г. Новицького, М. Паламарчука, С. Пирожкова, Т. Розової, та ін. дослідників охарактеризовано пріоритети зовнішньої політики та політики національної безпеки України у попередні десятиліття. Джерельну основу статті становлять політичні програми партій-учасників виборчої кампанії 2012 р., законодавчі та нормативно-правові акти вищих органів влади.

Згідно Закону України «Про основи національної безпеки України», національна безпека — це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики

та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам³.

У виборчій кампанії 2012 р. до Верховної Ради України у загальнодержавному виборчому окрузі, згідно даних ЦВК, взяло участь 87 політичних партій (43% від 202 зареєстрованих Міністерством юстиції), з них 22 — висунули виборчі списки по загальнодержавному округу (11% від загальної кількості)⁴. При системному аналізі їх програмних документів та державотворчої діяльності, нами встановлено, що у ставленні до проблеми зовнішньополітичного фактору національної безпеки партії пропонують: 1) позаблоковий статус нашої держави (згідно ст. 17 Конституції України); 2) нейтралітет у зовнішньополітичній сфері; 3) вступ до ЄС та НАТО (праві та правоцентристські партії); 4) повернення до ядерного статусу, якого Україна позбулася на зорі незалежності (праворадикали); 5) інтенсивна інтеграція у структури СНД та максимальне зближення з Російською Федерацією та Білоруссю (ліві політичні партії); 6) багатовекторність, яка існувала у період президентства Л. Кучми.

Розглядаючи програмні документи політичних партій у сфері національної безпеки, зауважимо, що контури безпекової політики на сьогодні, де-факто, визначає правляча політична партія — Партія регіонів, що у 2012 р. у загальнодержавному виборчому окрузі здобула переконливу перемогу, отримавши 30% голосів виборців. Ця політична сила, на сьогодні, пропагує збереження позаблокового статусу України — гарантію безпеки кожного громадянина; здобуття асоційованого членства в Євросоюзі, створення зони вільної торгівлі, зняття візових бар'єрів між Україною та ЄС; посилення економічної співпраці в рамках зони вільної торгівлі з країнами СНД; стратегічне партнерство з Росією, США, Китаєм; відкриття для України ринків країн «Великої двадцятки» та країн, що розвиваються; реалізацію конкурентних переваг країни для здобуття права на проведення спортивних та культурних заходів європейського і світового рівнів⁵.

Таким чином, передвиборча програма цієї політичної сили практично не зазнала змін у порівнянні із попередніми виборами (2007 р.)

до Верховної Ради України, під час яких партія виступала за: збалансовану зовнішню політику (однаково значущі східний (Росія та країни Сходу) і західний (країни ЄС і США) напрями); збереження позаблокового статусу України; питання вступу України до НАТО повинно вирішуватися за результатами всеукраїнського референдуму; членство в ЄС і СОТ — не самоціль, а засіб підвищення добробуту українських громадян, розширення можливостей вітчизняної економіки, науки і освіти⁶. Підсумовуючи відзначимо, що програма партії у зовнішньополітичній сфері відповідає ухваленому у 2003 р. Закону України «Про основи національної безпеки України». У ст. 8 документу, зокрема, наголошено, що основна мета нашої держави у міжнародній політиці — «забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки...»⁷.

Програмні документи інших політичних партій розділимо на три групи, беручи за основу ідеологічний критерій: праві, центристичні та ліві. Невідповідність декларацій і практичних кроків щодо реалізації курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію, різне тлумачення проекту Єдиного економічного простору, пріоритетів політики національної безпеки, можливість та необхідність реприватизації стратегічних об'єктів — далеко не вичепний перелік питань, що різнять ці політичні сили.

Праві політичні сили на парламентських виборах 2012 р. представляли ВО «Свобода», Українська Національна Асамблея, Українська платформа «Собор» та політична партія «Наша Україна». Принагідно зауважимо, що праворадикальні сили — ВО «Свобода» та УНА не висунули чіткої програми у сфері захисту національної безпеки. Більше того, варто погодитися із думкою М. Дмитренка, який відзначив: «Інколи партії, соціальна платформа яких збігається з етнічною, стають на сепаратистський шлях, дестабілізуючи тим самим ситуацію у країні, де вони діють, і утруднюють розвиток там громадянського суспільства»⁸. Подолання п'ятивідсоткового бар'єру ВО «Свобода» — скоріше виняток, ніж законмірність.

Окремий розділ проблемі «національної безпеки» приділила політична партія «Наша Україна», яка запропонувала виборцям: збереження статусу української мови як єдиної державної і державна підтримка та повага до розвитку мов національних меншин; вступ до Європейського Союзу та НАТО; денонсацію «харківських угод»

та угод з Росією по газу; забезпечення енергетичної незалежності України через диверсифікацію шляхів енергопостачання, альтернативних джерел енергії, енергозбереження; дієва програма забезпечення населення якісною питною водою⁹. «Після парламентських виборів 2006 року тверезі розрахунки щодо необхідності вступу до ЄС і НАТО поступилися місцем політичним гаслам та посиленню протистояння між різними політичними силами, їх геополітичними орієнтаціями за віссю «Схід — Захід», — констатують сучасні науковці¹⁰.

Праві політичні сили вбачали у членстві ЄС та НАТО додаткові фундаментальні гарантії забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, а також: 2) фактор, що приведе до прогресивних політичних та соціально-економічних реформ; 3) покращиться інвестиційна привабливість України; 4) додаткові фінансові впливання для ліквідації застарілого військового озброєння. Можемо припустити, що кількість прихильників вступу України до НАТО та евроструктур збільшиться, зважаючи на два чинники: природне зменшення чисельності тих, хто сьогодні рішуче виступає проти НАТО (переважно люди похилого віку); подальшу реалізацію інформаційної політики держави з питань євроатлантичної інтеграції України¹¹.

З-поміж центристських політичних сил виділимо партію «Удар», політичну партію Н. Королевської «Україна — вперед», а також низку менш рейтинговіших партій (Ліберальна партія, ВО «Громада», політичне об'єднання «Рідна Вітчизна», партія Зелених України, «Зелена Планета» та ін.). Більшість із окреслених політичних партій зосередила увагу на економічній, інформативній, енергетичній складовій національної політики держави, що зважаючи на агресивну поведінку сусідів по-декуди загрожує національній безпеці України, однак не приділила належної уваги проблемі зовнішньополітичного розвитку нашої держави.

Зокрема, Український демократичний альянс за реформи (Удар В. Кличка) запропонував: змусити бюджет працювати в інтересах усіх громадян; створити систему обов'язкової публічної бюджетної звітності, за якої кожен громадянин зможе в режимі реального часу стежити за доходами і витратами бюджетів всіх рівнів. забезпечити прозорість системи державних закупівель; протидіяти концентрації прав власності на підприємства однієї галузі; забезпечити рівні стартові можливості для всіх та ін.¹²

«Україна — вперед» виокремила десять пріоритетів економічного розвитку країни. На думку лідерів партії, національна безпека держави суттєво покращиться за умов: підтримки національного виробника; поліпшення умов ведення малого та середнього бізнесу; відродження високотехнологічного виробництва; створення сучасного сільського господарства; ефективної інфраструктури; якісної медицини для всіх. Н. Королевська також декларувала державну підтримку пріоритетних галузей (інформаційні технології, суднобудування, авіабудування, машинобудування, приладобудування), створення мережі промислових парків на базі державних ВНЗ, а також перенесення в Україну високотехнологічних іноземних виробництв¹³.

Нечіткі та неструктуровані політичні програми у сфері національної безпеки інших учасників виборчих перегонів центристського напрямку. Партія Пенсіонерів України розглядає національну безпеку як систему «політичних, економічних, соціальних, правових, інформаційних, культурно-ідеологічних, екологічних, військових заходів та засобів захисту життєво-важливих інтересів українського суспільства, окремих його громадян, держави, державних кордонів, територіальної цілісності, національного ринку, культурних цінностей від внутрішньої і зовнішньої загрози, як стан держави, що дає змогу зберегти свій суверенітет і цілісність, виступати самостійним суб'єктом міжнародних відносин»¹⁴. Таким чином, констатуємо що політика партії «базується на концепції національної безпеки, в якій віддається пріоритет не стільки військовим факторами, скільки засобам поступового перетворення системи національної безпеки України в дійову складову загальної безпеки, зусиль світової спільноти, спрямованих на збереження миру, демілітаризацію, демократизацію й гуманізацію міжнародних відносин»¹⁵.

«Україна — рівноправний міжнародний партнер», — вважає голова політичної партії «Нова політика» В. Семиноженко. Під час передвиборчої кампанії партія пропагувала: твердість та послідовність у відстоюванні національних інтересів; рівноправні, взаємовигідні відносини з Російською Федерацією та Співдружністю Незалежних Держав; розвиток стратегічного партнерства з країнами Європейського Союзу та США; економічне і науково-технологічне співробітництво з новими лідерами в світі¹⁶.

Ліберальна партія України поставила перед собою завдання протягом 2012–2017 років, добитися відродження добробуту домашніх господарств — родин на рівні середніх показників індексу ООН людського розвитку, шляхом подолання корупції в Україні. Незважаючи на те, що у більшості європейських країн при владі знаходяться ліберальні партії (європейська ліберально-демократична система базується на засадах Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (прийнятого ООН у 1966 р.), Конвенції про захист прав і основних свобод людини (прийнятої Радою Європи у 1950 р.), суттєвого визнання на батьківщині партія не здобула¹⁷.

Попри те, що «зелені» передусім наголосили на необхідності реалізації об'єднаної національної ідеї українського народу, що полягає у вирішенні проблем екології, певні напрацювання цих політичних сил помітні також у сфері національної безпеки. Зокрема партія «Зелена планета» вбачала пріоритети національної безпеки у витворенні соціально орієнтованої ринкової економіки, а також національному і духовному відродженні українського народу і розвиток самобутності українців та створення громадянського суспільства¹⁸. Політична партія «Зелені» пропонувала «гострі політичні питання, такі як закон про мови, унітарний чи федеративний устрій, президентська чи парламентсько-президентська форма правління та подібні, з метою збереження громадського спокою ... виносити на Всеукраїнський референдум, результат якого має вирішальне значення». Загалом, прийнятним для центристських партій буде висновки про те, що у сфері національної безпеки Українській державі необхідно стати на реальний ґрунт і усвідомити, що свою воєнну безпеку Україна має забезпечувати власними силами¹⁹.

Серед лівоцентристських партій провідні позиції займає ВО «Батьківщина». У розділі «Українська самобутність — європейський вибір» передвиборчої програми цієї політичної сили відзначено, що пріоритетним завданням цієї політичної сили стане формування сучасної української політичної нації із неповторною національною ідентичністю, власною історією та спільним європейським майбутнім. Представники ВО «Батьківщина» переконують, що ліквідують кризу у відносинах із Євросоюзом, забезпечать підписання та ратифікацію Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС, до-

сягнуть безвізового режиму з країнами Євросоюзу, партнерства з Російською Федерацією. «Європейські цінності — це наші цінності», — підсумовують опозиціонери²⁰.

Ліві політичні сили, передусім — Комуністична партія України, традиційно пропонують «Повернути країну народу». Звичайно у пріоритетах зовнішньої політики — вступ до Митного союзу, Єдиного економічного простору, Євразійського економічного союзу. КПУ також категорично вимагає припинити співробітництво із МВФ та переглянути всі нерівноправні міжнародні договори, передусім — у рамках СОТ. Для зміцнення національної безпеки України комуністи пропонують конституційно закріпити нейтральний та позаблоковий статус України; розробити нову концепцію оборони, яка буде відповідати сучасним вимогам; забезпечити переозброєння армії кращими вітчизняними зразками техніки²¹.

Значно радикальніша програма політичної партії «Руський блок». Партія пропонує безальтернативно «іти до добробуту разом з Росією!». Цій меті підпорядковані основоположні першочергові завдання: входження в Митний союз із Російською Федерацією й іншими державами; спільна з ними побудова Євразійського союзу — єдиного простору культури, науки і освіти, взаємовигідної виробничої кооперації, спільного ринку капіталів, технологій, товарів, послуг, сировинних, енергетичних і трудових ресурсів; державна російська мова — воля корінного народу, запорука рівноправної інтеграції в Євразійський простір; підтримка канонічного Православ'я і єдності Руської Православної Церкви; перехід до парламентської республіки та федеративного устрою за крайовим принципом, з урахуванням соціально-економічних і етнокультурних особливостей земель; створення з Російською Федерацією консорціуму з експлуатації єдиної газотранспортної системи; неприєднання до антиросійських блоків — НАТО, Євросоюзу; розвиток соціально-орієнтованої економіки з дієвим стягуванням податків з олігархічних капіталів; в рамках єдиного економічного простору перехід до спільної валюти; протидія русофобії, українському фашизму і етнокультурному шовінізму; безстрокове перебування в Криму і Севастополі Чорноморського Флоту — гаранта стабільності на чорноморсько-середземноморському театрі забезпечення миру; конституційне право на друге громадянство²².

На жаль, можна погодитися із відомим дослідником М. Михальчиком, який у колективній монографії «Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього» підкреслив: «Передвиборчі політичні програми — це швидше образні агітки чи політичні слогани для прикриття ситуації цілісного перетворення країни — яку країну ми створюємо, куди і як ідемо — немає ні в кого з політичних лідерів»²³.

Національна безпека України ґрунтується на національних інтересах, чинній Стратегії національної безпеки. Цей курс не повинен бути розмінною монетою у внутрішньополітичній грі політичних партій. Виборча кампанія 2012 р. до Верховної Ради України показала зворотню тенденцію — політичні сили здебільшого вирішують власні тактичні питання, що може привести до того, що Україна з плином часу втратить стратегічне бачення свого місця у світі, своїх стратегічних завдань.

1. *Корнієвський О.* Роль політичних партій у формуванні державної політики у сфері національної безпеки / О. Корнієвський // Політичний менеджмент. — 2009. — №4. — С.125. 2. *Там само.* 3. *Про основи національної безпеки України* : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №39. 4. *Каденюк С.* До питання «участь партії у виборах» [Електронний ресурс] / С. Каденюк // Українська правда. — 2012. — 21 вересня. — Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua> 5. *«Твій вибір 2012»* : електронний бюлетень ; Партія регіонів. — Вип.5 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ucipr.kiev.ua> 6. *Соколов С.* Передостанній залік: робота фракцій Верховної Ради України (листопад 2007 року — грудень 2011 року) [Електронний ресурс] / С. Соколов. — Режим доступу : <http://www.deputat.org.ua> 7. *Про основи національної безпеки України* : Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №39. 8. *Дмитренко М.* Суспільні трансформації та політичні аспекти загроз національній безпеці України : монографія / Дмитренко М. — К. : Знання України, 2006. — С. 23. 9. *Передвиборча* програма політичної партії «Наша Україна» «Україна на віки!» // Урядовий кур'єр. — 2012. — 5 жовтня. — С. 2. 10. *Корнієвський О.* Роль політичних партій у формуванні державної політики у сфері національної безпеки / О. Корнієвський // Політичний менеджмент. — 2009. — №4. — С.126. 11. *Компанієць І.* Євроатлантична інтеграція України: досвід країн Центрально-Східної Європи / І. Компанієць, Б. Левик // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. — 2008. — Вип. 17. — С.481. 12. *Основні позиції партії УДАР* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.udar.if.ua/programa> 13. *Передвиборча* програма партії Наталії Королевської «Україна — Вперед!». 10 пріоритетів економічного плану «Нова економіка — нова країна» [архів автора]. 14. *Програма* партії пенсіонерів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.prii.pp.ua>

15. *Там само*. 16. *Передвиборча програма партії «Нова політика»* // Хрещатик. — 2012. — 21 вересня. — С. 5. 17. *Ліберальна партія України* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vubir.com.ua> 18. *Передвиборча програма Української партії «Зелена планета»* // Хрещатик. — 2012. — 14 вересня. — С. 4. 19. *Національна безпека і оборона*. — 2009. — №2. — С. 2. 20. *Моя Батьківщина*. Київщина. — 2012. — №14 (101). — С. 2. 21. *Тарадай Д.* Зовнішня політика як випадковий елемент програм партій [Електронний ресурс] / Тарадай Д. — Режим доступу : <http://bbc.co.uk> 22. *Передвиборча програма партії «Руський блок»* // Голос України. — 2012. — 5 жовтня. — С. 3. 23. *Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього* / від. ред А. Кудряченко. — К., 2009. — С. 456.

Kuras Artem. The views of political parties at the security policy at the 2012 elections

The programs of political parties of Ukraine in the sphere of security are characterized in the article, that participated in the election campaign to Verchovna Rada in 2012. It was shown that practically all the parties paid attention to the necessity of strengthening national security of Ukraine in their election programs. It was proved that at these elections it was paid much more attention to the national security than at the previous ones. The author believes that it was connected with great geopolitical changes that were happening at that time and also by the Arab spring events that showed what negative consequences could happen in the country that live through the color revolution.

It is necessary to emphasize that 87 political parties took part in the election campaign in 2012. Analyzing the program documents and state formation activity we came to the conclusion that political parties in the sphere of national security they propose the following: out-of-bloc status of the country; neutrality in the foreign policy sphere; joining European Union and NATO (purpose of right-wing parties); getting back the nuclear status; intensive integration to the structures of CIS (purpose of left-wing parties).

It is necessary to point out that there has been a contradiction between right-wing and left-wing parties as for the approaches to the national security. Right-wing parties believe that only European integration and joining NATO can provide Ukraine with national security. Down to right-wing parties, left-wing parties consider close cooperation with Russia and CIS states to be the way out in the economical development and providing national security.

Key words: *national security, elections, political parties.*